

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІКА ПІД ЧАС ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ І В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

UKRAINIAN ECONOMY DURING THE MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AND IN THE PERIOD OF POST-WAR RECONSTRUCTION

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>
УДК 341.311"713":338.45(477)
JEL: H56, O15, O25, R11

Л.В. ДЕЙНЕКО, д-р екон. наук, проф., завідувачка відділу промислової політики
e-mail: deinekolv@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0540-5413>

О.М. КУШНІРЕНКО, д-р екон. наук, доц.,
старший науковий співробітник відділу промислової політики
e-mail: kushnksena@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3853-584X>

О.О. ЦИПЛІЦЬКА, д-р екон. наук, доц.,
старший науковий співробітник відділу промислової політики
e-mail: o.liakhovetz@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3803-9421>

Н.Г. ГАХОВИЧ, канд. екон. наук,
старший науковий співробітник відділу промислової політики
e-mail: ngahovich@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7754-9080>

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна

НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Досліджено масштаби втрат промисловості України та її регіонів унаслідок невмотивованої російської воєнної агресії, обґрунтовано заходи з відродження промисловості задля відновлення економіки країни і формування надійного фундаменту її обороноздатності.

Ключові слова: промисловість; воєнні загрози; економічні збитки; стратегія повоєнного відновлення; регіон.

Війна в Україні завдає неймовірних людських страждань з трагічною втратою життя й переміщенням мільйонів людей. Вона призводить до жахливих соціально-економічних наслідків: за попередніми оцінками ПРООН, 90% українського населення може зіткнутися з бідністю і надзвичайною економічною вразливістю, якщо війна затягнеться і відкине країну на десятиліття назад, залишаючи глибокі соціальні та економічні шрами для майбутніх по-

Ц и т у в а н н я: Дейнеко Л.В., Кушніренко О.М., Ципліцька О.О., Гахович Н.Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 03—25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>

колінь. Для досягнення своїх антилюдських загарбницьких цілей ворог цілеспрямовано знищує економічний фундамент розвитку України — промисловість, яка здатна забезпечити базові потреби населення і економіки (в їжі, одязі, ліках, транспорті, інструментах, обладнанні та ін., а також у сучасних засобах оборони). З першого дня війни агресор постійно завдає ударів по промислових об'єктах, зокрема у сфері машинобудування, металургії, хімічної та нафтопереробної промисловості, харчової індустрії тощо.

Саме тому відновлення української промисловості наразі є ключовим завданням, вирішення якого визначатиме можливості обороноздатності та гарантії безпечного життя країни. Нині вже на практиці доведено, що за допомогою українських промислових розробок (протитанкових ракетних комплексів «Стугна», протикорабельних крилатих ракет «Нептун») можна відбити атаки значно потужнішого агресора і захистити власну країну. Отже, щоб визначити заходи, які здатні мінімізувати існуючі втрати і запобігти їх виникненню в подальшому, важливо оцінити масштаб руйнувань промислового сектору і зрозуміти, у яких обсягах, у якій черговості та які саме промислові об'єкти треба відновити.

Мета статті — висвітлити масштаби завданої невмотивованою російською агресією матеріальної та фінансової шкоди українській промисловості й регіонам, обґрунтувати дієві заходи з повоєнного відродження промисловості з метою зміцнення обороноздатності країни в умовах тривалої воєнної загрози.

У суспільному дискурсі сьогодні з'являються численні оцінки впливу війни на економічний розвиток України, проведені вітчизняними і зарубіжними дослідниками. Вони дістали відображення в багатьох звітах міжнародних організацій, консалтингових агентств, науково-дослідних центрах, наукових працях зарубіжних і вітчизняних учених. Так, у звіті ОЕСР з використанням імітаційного моделювання впливу «російсько-українського конфлікту» за допомогою глобальної макроекономічної моделі NiGEM показано наслідки воєнних дій для України на основі таких індикаторів, як зростання цін на продукцію через подорожчання світових цін на нафту, вугілля, газ, метали, продовольство; зростання премії за інвестиційний ризик; скорочення внутрішнього попиту; зміни глобального ВВП більш як на 1% цього року і плюс 2,5% до інфляції¹.

У звіті МВФ наведено прогностичні дані щодо державного боргу, економічних і ринкових індикаторів, які показали погіршення показників економічного зростання на 13,5 відсоткового пункту порівняно з довоєнними базовими показниками, у тому числі падіння ВВП на 10% у 2022 р. (за сценарієм швидкого розв'язання війни) з імовірним зростанням втрат до 25—35% ВВП на рік (за умови значних руйнувань фізичного капіталу, відпливу людського капіталу)². UNCTAD у своїй доповіді щодо впливу війни в Україні на світові

¹ OECD Economic Outlook, Interim Report March 2022: Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. Paris, OECD Publishing, 2022. Mar 17. 16 p. <https://doi.org/10.1787/4181d61b-en>

² Transcript of IMF Media Roundtable on Ukraine. *International Monetary Fund*. 2022. Mar 10. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/03/10/tr031022-transcript-of-imf-media-roundtable-on-ukraine> (дата звернення: 13.04.2022).

ринки констатує зростання цін на сільськогосподарську продукцію, а також можливий розрив глобальних ланцюгів доданої вартості в декількох десятках країн, які є імпортерами української сільськогосподарської сировини і харчової продукції³.

Опитування 276 підприємств, проведене Advanter Group, показало, що прямі втрати малого і середнього бізнесу (втрачені ресурси, товари, основні фонди, вимушені переоплати, витрати на релокацію, не враховуючи недоотриманих прибутків), за шість тижнів війни (з 24 лютого по 10 квітня 2022 р.) оцінюються у 85 млрд дол. Втрат на суму від 50 тис. дол. і більшу зазнали майже 55% опитаних підприємств⁴.

За оцінками Київської школи економіки, станом на 17 березня 2022 р. сума збитків сягнула 1,8 трлн грн, або 62,6 млрд дол. Порівняно з попередньою оцінкою, оприлюдненою 10 березня, обсяг втрат зріс на 330 млрд грн, або на 8,3 млрд дол. Загалом організацією підраховано, що з початку воєнної агресії Росії в Україні було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 411 закладів освіти, 36 закладів охорони здоров'я, 1600 житлових будинків, 26 заводів та їх складів, 15 аеропортів, 6 ТЕС/ГЕС тощо. Крім того, «втрачено» понад 15 тис. км автомобільних доріг, 5000 км залізничних колій, зруйновано або виведено з ладу 15 аеропортів, 350 мостів і мостових переходів тощо⁵.

Лише за перші два тижні війни, за оцінками Міністерства економіки України⁶, економічна активність зменшилася на три чверті — 75% бізнесу перестало працювати. На решті території працював лише кожен другий бізнес. Припинили свою діяльність більшість металургійних заводів на сході країни, а через обмеження доступу до інфраструктури морських шляхів значно скоротився експорт металів і сільськогосподарської продукції. Станом на 28 березня 2022 р. загальна сума втрат від російського вторгнення Мінекономіки оцінювало в 564,9 млрд дол., з них: 119 млрд дол. — це втрати інфраструктури, 112 млрд — втрати ВВП у 2022 р., 80 млрд — втрати підприємств та організацій, 54 млрд дол. — втрати прямих інвестицій в українську економіку⁷. Прогнозується, що до 2030 р. кумулятивні наслідки російсько-української війни становитимуть 1,2 трлн дол. втрат ВВП.

Разом з тим втрати української та російської економік спричинять значні глобальні наслідки через скорочення поставок за ланцюгами доданої вартості. Зокрема, Центр економічного відновлення та інші організації оці-

³ The impact on trade and development of the war in Ukraine. *UNCTAD rapid assessment*. 2022. Mar 16. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2022d1_en.pdf

⁴ Оцінка прямих втрат бізнесу з 24.02 по 13.04.2022. *Advanter*. 2022. 13 квіт. URL: https://res2.weblium.site/res/621f33197345110023320e26/625d42a617c7f00022055506_optimized (дата звернення: 29.04.2022).

⁵ Орлова В. За тиждень окупанти збільшили завдані Україні збитки на 8 мільярдів доларів. *УНІАН*. 2022. 17 бер. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/za-tizhden-okupanti-zbilshili-zavdani-ukrajini-zbitki-na-8-milyardiv-dolariv-novini-ukrajina-11748193.html?utm_source=unian&utm_medium=read_more_news&utm_campaign=read_more_news_in_post (дата звернення: 19.04.2022).

⁶ Хмельницька В. В Україні порахували, скільки збитків Росія завдала за 15 днів війни. *TCH*. 2022. 11 бер. URL: <https://tsn.ua/exclusive/v-ukrayini-pidrahuvai-skilki-zbitkiv-rosiyana-nesla-za-15-dniv-viyuni-2005750.html> (дата звернення: 21.04.2022).

⁷ Бережанський І. Ukraine's losses from Russian invasion have reached 565 billion dollars. *TCH*. 2022. 28 бер. URL: <https://tsn.ua/en/ato/ukraine-s-losses-from-russian-invasion-have-reached-565-billion-dollars-2022715.html> (дата звернення: 22.04.2022).

нили втрату світового ВВП у сумі 900 млрд дол.⁸ Більше того, Росія створює головні ризики для глобальної безпеки. Зрозуміло, що міжнародні санкції почнуть діяти лише з часом, тобто вони неспроможні припинити війну в короткий термін. Отже, постає гостра потреба в забезпеченні з боку глобальної спільноти зміцнення потенціалу України протистояти агресії. Міжнародна підтримка, яку наразі отримала Україна, поки що є недостатньою для гідного протистояння та підтримання економіки, зокрема, її обсяги значно відстають від втрат глобальної економіки внаслідок війни (рис. 1).

На рис. 1 видно, що світу вкрай важливо прискорити вжиття заходів щодо підтримки України вже сьогодні, оскільки глобальні витрати зростають доти, доки російська агресія не буде зупинена. Відбудова України обіцяє стати одним з найскладніших і найамбітніших починань ХХІ ст., що вимагає комплексного підходу, який виходить далеко за межі фінансування відбудови зруйнованої інфраструктури та міст України. З цього приводу Я. Копач, колишній директор Секретаріату Енергетичного співтовариства, зазначив: «Фінансування відбудови України є моральним боргом для Заходу. Українці борються за свою свободу, а також за наші цінності та нашу безпеку. Крім того, численні європейські країни заробили багато грошей на бізнесі з Росією і не хотіли розривати своїх зв'язків з Москвою, незважаючи на ескалацію агресії режиму Путіна щодо України протягом років, що передували нинішньому вторгненню. Підтримка післявоєнної України є логічною ціною за цю попередню співпрацю з Кремлем»⁹.

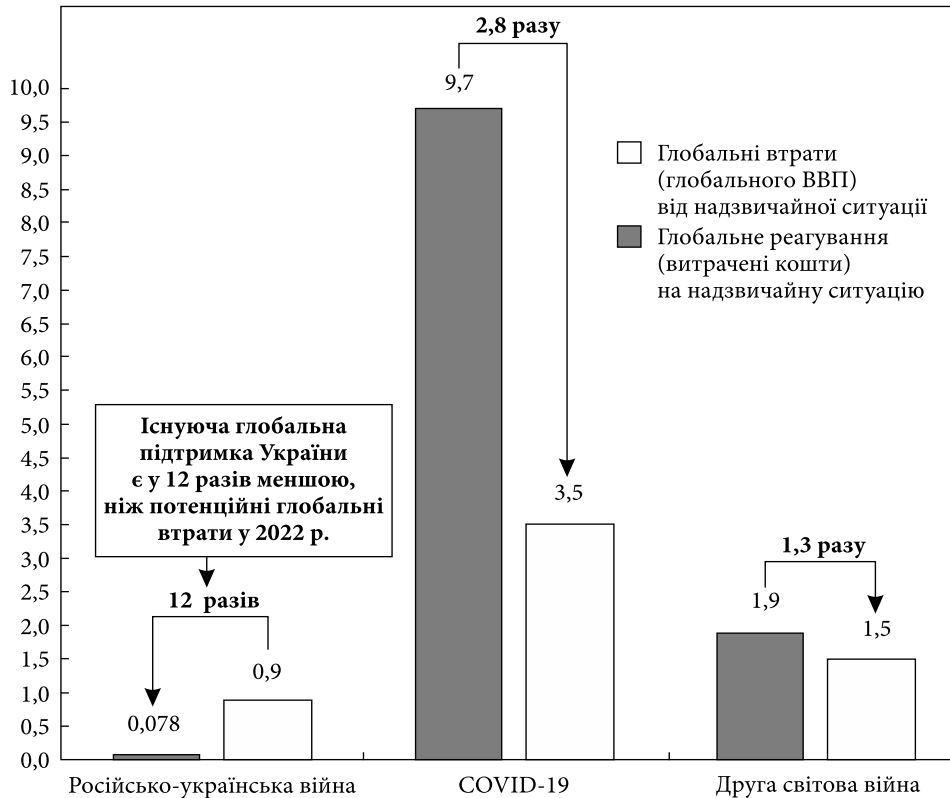
Підсумовуючи проведені українськими й міжнародними інституціями оцінки економічних втрат нашої держави від російської воєнної агресії, можна побачити, що їх загальний обсяг уже перевищує кількарічний ВВП України (який у 2021 р. дорівнював 5460 млрд грн, або 200 млрд дол.¹⁰). Разом з тим невизначеним залишається секторальний розподіл цих втрат, який дозволить отримати чіткі уявлення про ступінь ураження секторів національної економіки, зрозуміти їх перспективи і сформулювати адекватні підходи до повоєнного відновлення. У цьому зв'язку емпірична оцінка втрат промислового сектору як основи стійкості національної економіки і активатора економічного зростання виступає нагальним завданням вітчизняної економічної науки.

Російська агресія стала страшним ударом по українській промисловості: війна призвела до повного закриття 50% українських підприємств, а решта змушена працювати значно нижче потужностей. Кількісні оцінки падіння економіки України внаслідок війни можна визначити тільки після завершення бойових дій, оскільки руйнування все ще тривають. За попередніми ж оцінками, скорочення обсягів промислового виробництва протягом бе-

⁸ Real ways to stop the war in Ukraine: Analytical update after 55 days of Russian invasion. Centre for Economic Recovery. CIVITTA, *easybusiness.in.ua*. 2022. Apr 20. URL: https://en.calameo.com/read/0051513652a92dcb9fb5a?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=Russia-Ukraine+War%3A+Answers+to+TOP-3+questions (дата звернення: 28.04.2022).

⁹ Копач Я. Rebuilding Ukraine: EU must prepare to lead the post-war recovery. *Atlantic Council*. 2022. Apr 07. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/rebuilding-ukraine-eu-must-prepare-to-lead-the-post-war-recovery/> (дата звернення: 28.04.2022).

¹⁰ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.05.2022).

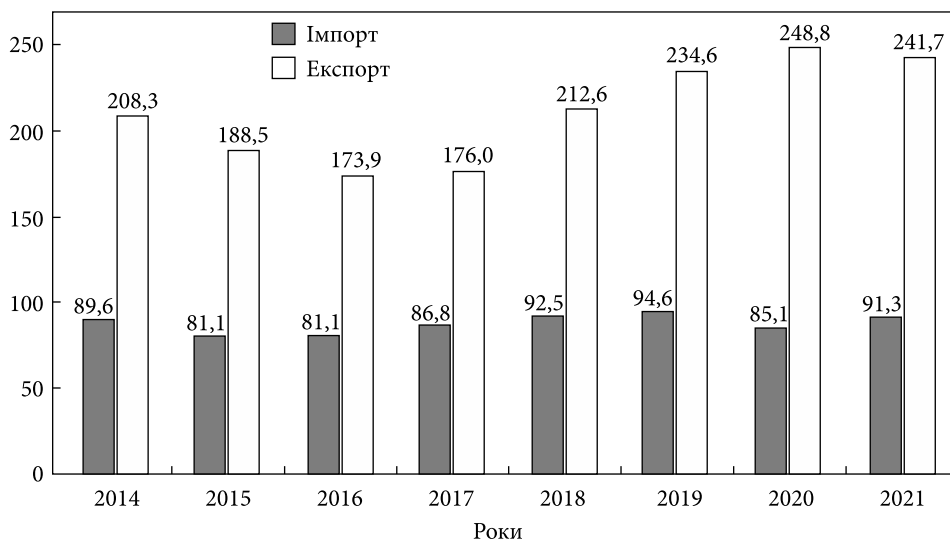

Рис. 1. Порівняння глобального реагування і глобальних втрат від російсько-української війни, наслідків COVID-19 і Другої світової війни, трлн дол. на рік

Джерело: складено авторами за: Real ways to stop the war in Ukraine: Analytical update after 55 days of Russian invasion. Centre for Economic Recovery. CIVITTA, easybusiness. in.ua. 2022. Apr 20. URL: https://en.calameo.com/read/0051513652a92dcb9fb5a?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=Russia-Ukraine+War%3A+Answers+to+TOP-3+questions (дата звернення: 28.04.2022).

резня 2022 р. сягнуло 60—65% від показників аналогічного періоду минулого року. При цьому незворотні втрати промислового потенціалу склали близько 30%, водночас третина промислового потенціалу залишається незадіяною через високі ризики, порушення виробничих і транспортних ланцюгів, втрату доступу до ресурсів (як сировинних, так і людських) тощо. У цій частині обсяги промислового виробництва можуть бути відновлені в короткостроковому періоді за рахунок релокації, відновлення забезпечення і логістики, розконсервації потужностей при поліпшенні воєнної ситуації тощо. Очікується, що скорочення промислового виробництва досягне межі 45—55% у найближчій перспективі.

Підприємства, які здатні продовжувати виробництво, стикаються з іншою проблемою — надзвичайними логістичними ускладненнями внаслідок руйнування дорожньо-транспортної інфраструктури або відсутності фізичного доступу до неї (зокрема, закриття українських портів, через які переміщується 90% продовольчого експорту з України), що призводить до по-

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту товарів через митний кордон України у 2014—2021 рр., млн т

Джерело: тут і табл. 1 складено авторами за: Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>

шкодження ланцюгів доданої вартості й втрати доходів. Україна потерпає від розривів зв'язків між внутрішнім попитом і виробництвом товарів, обтяженим імпортозалежністю, у тому числі від продукції походженням з Білорусі та РФ. Наочне уявлення про ці процеси дають окремі показники спеціальної митної статистики переміщення товарів через митний кордон України за період 2014—2021 рр. (рис. 2, табл. 1).

Позитивна динаміка (зростання на 16%) фізичних обсягів експорту товарів у 2014—2021 рр. і переважна стабільність обсягів імпорту свідчать про розширення зовнішньої торгівлі українськими товарами, а відтак, про посилення ролі міжнародних шляхів сполучень, зокрема морських контейнерних перевезень. Останні є незамінними, коли необхідно доставити продукцію до або з країн Азії та Америки, а також мають значну цінову перевагу завдяки економії на складських і перевалочних витратах. Таким чином, катастрофічне звуження потенціалу морських перевезень як головного шляху експорту продовольчої, металевої та іншої продукції становить суттєву загрозу не лише через розрив торговельних зв'язків, а також унаслідок подорожчання постачання і втрати цінової конкурентоспроможності української продукції на зовнішніх ринках.

Втрата морських портів після анексії Криму (у Севастополі, Керчі, Феодосії, Євпаторії, Ялті), на які у 2013 р. припадало лише 6,5% експортної та 2,1% імпоротної продукції, що переміщувалася морським транспортом, не несла з собою настільки високих ризиків, як припинення роботи портів у Миколаєві, Херсоні, Маріуполі, Бердянську, Скадовську, а також в Одеській області. Блокування портів виявилось значним ударом не тільки по можливостях експортувати промислову продукцію, а й по забезпеченню внутрішніх потреб України в промислових товарах. Частка цих морських пунктів пропуску в обороті

Таблиця 1. Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення товарів через митний кордон України у 2014—2021 рр., млн т

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Пропущено товарів через митний кордон України (крім трубопроводів)	298,0	271,8	254,9	262,8	305,1	329,1	333,8	333,0
з них на:								
ввезення	89,6	81,1	81,1	86,8	92,5	94,6	85,1	91,3
вивезення	208,3	188,5	173,9	176,0	212,6	234,6	248,8	241,7
Оформлено митницями товарів, що переміщуються трубопроводами	71,9	30,0	96,0	103,0	98,2	93,2	75,7	57,5
Загалом пропущено через митний кордон	369,9	301,8	350,9	365,8	403,3	422,3	409,5	390,5
у тому числі через морські пункти пропуску	140,89	133,24	130,33	126,49	175,89	211,89	228,73	209,63
<i>Частка морських пунктів пропуску в обороті товарів, %</i>								
З урахуванням трубопроводів	38,09	44,15	37,14	34,58	43,61	50,18	55,86	53,68
Без урахування трубопроводів	47,28	49,02	51,13	48,13	57,65	64,38	68,52	62,95

товарів у 2014—2021 рр. постійно зростала, сягнувши впливового рівня майже в 63% у загальному обсязі перевезень через митний кордон України (табл. 1).

Наразі найбільш перспективний водний шлях для експорту вантажів з України в рамках диверсифікації існуючого сполучення для вантажоперевезень пов'язаний з відновленням роботи Білгород-Дністровського порту як транспортно-логістичного центру для дунайських портів (Ізмаїльського, Ренійського, Усть-Дунайського (Україна), Галац (Румунія)). Цей шлях сполучення розглядається Міністерством інфраструктури України як один із способів доправлення значних обсягів зерна та іншої продукції, яка підлягає найшвидшій реалізації через можливе псування¹¹. З метою забезпечення включення портів у нові логістичні схеми планується ремонт другорядних доріг у Одеській області, а також залізничних шляхів Румунії та Молдови, що сполучаються з портом Галац у Румунії.

Порушення логістичних зв'язків становить загрозу і для забезпечення внутрішнього ринку України імпортною продукцією. За даними Державної служби статистики України, у 2021 р. найбільшу частку імпорту склали такі товарні групи: мінеральні продукти на суму 14 969,6 млн дол., або 21,9% у структурі загального імпорту промислових товарів; машини, обладнання і механізми, електротехнічне обладнання — 14 201,7 млн дол., або 20,8% усього

¹¹ Fubini di F. Sergii Marchenko: «We need 5 billion dollars per month to keep Ukraine going». *Corriere Della Sera*. 2022. Apr 28. URL: https://www.corriere.it/esteri/22_aprile_28/sergii-marchenko-we-need-5-billion-dollars-month-to-keep-ukraine-going-d6b7b848-c661-11ec-9e9f-dc9d68fb1bc9.shtml (дата звернення: 01.04.2022).

промислового імпорту; продукція хімічної промисловості — 9740,6 млн дол., або 14,3% усього промислового імпорту; засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби — 7569,7 млн дол., або 11,1% у структурі імпорту промислової продукції; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них — 7%, що у вартісному вираженні становить 4815,3 млн дол.

На сьогодні в багатьох областях України проходять бойові дії, гинуть люди, знищується інфраструктура і руйнуються промислові підприємства. Найбільше постраждали і повністю або частково втратили можливість проводити господарську діяльність унаслідок авіаударів і артилерійських обстрілів виробничі підприємства, розташовані в регіонах, де відбуваються активні бойові дії. За галузями це машинобудування, зокрема суднобудування (Миколаївська і Херсонська області), танкобудування (Харківська область). Зупиняються або руйнуються підприємства-інтегратори з предметною спеціалізацією на кінцевій продукції або підприємства з вузловою спеціалізацією на унікальній, високотехнологічній продукції. Повністю зупинили виробництво практично всі найбільші металургійні підприємства України: маріупольські «Азовсталь» і ММК імені Ілліча, «Запоріжсталь», «АрселорМіттал» (Кривий Ріг).

Слід також наголосити на проблемах з енергетичним забезпеченням. Промисловість залежить від енергії для організації виробничих процесів. Вищі ціни на енергоносії є непрямим ефектом, який особливо актуальний для європейських виробників харчових продуктів. Так, витрати на електроенергію в середньому становлять майже 10% від загальних витрат на виробництво промислових продуктів. У короткостроковій перспективі виробники намагатимуться відшкодувати підвищені витрати на енергію, закладаючи їх у собівартість продукції. Для компаній, які відносно залежні від газу, може бути корисно підготуватися до сценарію, за якого російське енергопостачання до Європи буде припинене. Сплеск цін на енергоносії може в кінцевому підсумку зробити інвестиції в енергоефективність більш привабливими і стимулювати компанії переходити від виробничих процесів на газу до інших джерел енергії.

Достовірно оцінити втрати промисловості від повномасштабної війни наразі неможливо. Це обумовлено складністю отримання даних унаслідок небезпеки для фахівців при документуванні втрат, оскільки тривають активні бойові дії, а також через те, що не вся інформація може бути оприлюднена з міркувань національної безпеки. Для визначення наслідків, спричинених бойовими діями, доцільно розглянути втрати галузевого розвитку промисловості, враховуючи унікальні особливості розміщення і функціонування різних галузей української промисловості.

ВТРАТИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА ГАЛУЗЯМИ ПРОМИСЛОВОСТІ

Металургія. Агресія РФ кардинально змінила роботу гірничо-металургійного комплексу України. Деякі підприємства працюють із зниженим завантаженням або лише відвантажують продукцію зі складу. Близько 90% потужностей з виробництва сталі зупинено, а знищення Маріуполя вдарило по виробничих потужностях металургійних гігантів, розташованих на території активних бойових дій: постраждали комбінати «Азовсталь» і ММК

імені Ілліча, які виробляли 40% сирової сталі в Україні. Це страшний удар по промислому експорту країни. До війни Україна входила до 20 найбільших виробників сталі у світі, а у структурі української економіки ця галузь була однією з найпотужніших за обсягом реалізованої продукції (17,8%) і створеної доданої вартості (10,1%) переробної промисловості України. Через руйнування маріупольських металургійних заводів Україна втратить 40% експорту чавуну, 100% слябів, 100% листової продукції, 30% іншої листової продукції. Ці обсяги важко замінити поставками з інших джерел у короткостроковій перспективі¹².

Наразі відновлення металургійної галузі є одним з найбільш складних завдань, яке не тільки полягає у відбудові зруйнованої виробничої бази, але й залежить від можливостей формування нових ланцюгів поставок (зокрема, через порти Балтійського моря та Румунії), оскільки морські торговельні шляхи країни перекрито російською армією, а можливості «Укрзалізниці» з перевезення вантажів є обмеженими.

Машинобудування та ОПК. Унаслідок ведення активних бойових дій підприємства машинобудування і оборонної промисловості стали цілком номер один для російських загарбників. Багато підприємств машинобудування, які забезпечували економічний мультиплікаційний ефект для суміжних галузей економіки, поєднаних одним технологічним ланцюгом, зруйновано або пошкоджено. У 2021 р. машинобудування забезпечувало 5,7% реалізованої продукції, 9,2% у структурі доданої вартості промисловості, на нього припадало 14% експорту і 34% товарного імпорту. Так, за даними Київської школи економіки, станом на 11 квітня 2022 р. прямі збитки підприємств машинобудування з початку війни склали понад 640 млн дол.¹³

Більшість підприємств автомобілебудування були вимушені зупинити виробництво через активні бойові дії не тільки в окупованих областях, а й по всій території країни. Ідеться про закарпатський завод «Єврокар», який до війни випускав автомобілі Skoda, Volkswagen, Seat, Audi. Але з перших днів війни його перепрофілювали в гуманітарний логістичний хаб, який приймає гуманітарну допомогу з європейських країн і відправляє далі в «гарячі точки» країни¹⁴. Подібна ситуація спостерігається і на інших підприємствах галузі. Близько 40 заводів з виробництва запчастин до автомобілів, розташованих на заході України, з початком війни зупинились, але частково вже відновлюють свою роботу. Зупинення негативно вплинуло на забезпечення комплектуючими в глобальних ланцюгах доданої вартості з виробництва автомобілів на провідних світових майданчиках. За оцінками Auto-Analysis, на Україну припадає майже п'ята частина всього європейського

¹² Григоренко Ю. Місяць війни: які підприємства ГМК України продовжують працювати. *GMKCenter*. 2022. 29 бер. URL: <https://gmk.center/ua/posts/misyac-vijni-yaki-pidpriemstva-gmk-ukraini-prodovzhujut-pracjuvati-onovlennya/> (дата звернення: 01.05.2022).

¹³ За тиждень прямі втрати економіки України через війну зросли на \$12,2 млрд. *Kyiv School of Economics*. 2022. 11 квіт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-tizhden-pryami-vtrati-ekonomiki-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-na-12-2-mlrd/> (дата звернення: 29.04.2022).

¹⁴ Уляницький Д. Автозавод «Єврокар» на перший день війни зупинив виробництво і зробив з нього гуманітарний хаб. Як він працює? Інтерв'ю. *Forbes.ua*. 2022. 11 бер. URL: <https://forbes.ua/company/avtozavod-evrokar-na-pershiy-den-viyni-zupiniv-virobnitstvo-i-zrobiv-z-nogogumanitarniy-khab-yak-vin-pratsyue-intervyu-11032022-4375> (дата звернення: 29.04.2022).

імпорту дротів для автомобілів¹⁵, які є одним з найважливіших компонентів при їх виробництві.

Російські окупанти знищували свідомо і послідовно здобутки України у сфері авіабудування. Зокрема, вони завдали удару по нашій гордості — найбільшому у світі літаку АН-225 «Мрія», який на момент вторгнення російських військ знаходився на ремонті в аеропорту «Гостомель», тому не встиг вилетіти з України. Незважаючи на цю втрату, ДК «Укроборонпром» заявив, що «за орієнтовними підрахунками, на це (його відновлення. — Авт.) знадобиться більше 3 млрд доларів та понад 5 років. Наше завдання зробити так, аби ці витрати покрила саме Російська Федерація, яка завдала умисної шкоди українській авіації та сектору вантажних авіаційних перевезень»¹⁶. Особливістю діяльності більшості підприємств оборонно-промислового комплексу в умовах воєнного стану є зростання навантаження і необхідність організовувати свою роботу в три зміни. За один місяць війни для задоволення потреб Збройних сил України було виготовлено, модернізовано і відремонтовано більше озброєння та військової техніки, ніж за весь минулий рік.

Ще одним наслідком війни є релокація підприємств (переміщення виробничих потужностей у більш безпечні регіони). Так, машинобудівна компанія Corum Group переносить свої виробничі потужності на майданчики машинобудівних заводів у Хмельницькому, щоб забезпечити виробництво продукції, яка виготовлялася на Дружківському машинобудівному заводі (Донецчина), з Харківщини на Волинь також переміщується виробництво запчастин гірничошахтного обладнання «Корум Світло шахтаря»¹⁷. На Львівщині планується релокація двох великих підприємств машинобудівної галузі: ТОВ УК «Вітропарки України» (підприємство, що займається вітроустановками і постачанням електроенергії), а також ТОВ «ПК «Пожмашина» (підприємство важкого верстатобудування, яке виробляє пожежну, спеціалізовану та сільськогосподарську техніку)¹⁸.

Відбудова виробничих потужностей машинобудування й ОПК має відбуватися з урахуванням передових технологій, з огляду на енергоефективність, забезпечення ефективного, безпечного і екологічно чистого транспорту за принципом «майбутнє без вуглецевого сліду» відповідно до європейських стандартів. Отже, першочерговими завданнями для відновлення галузі мають стати: виробництво військової техніки, засобів захисту для підвищення обороноздатності України (у тому числі шляхом співпраці з міжнародними виробниками); виробництво сільгосптехніки для забезпечення внутріш-

¹⁵ Заводи BMW та Volkswagen простоюють через нестачу українських деталей – FT. *Економічна правда*. 2022. 16 бер. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/16/684146/> (дата звернення: 29.04.2022).

¹⁶ Суботін А. «Під прицілом»: українські заводи стали на військові рейки. *Об'єктив*. 2022. 01 квіт. URL: <https://www.objectiv.tv/objectively/2022/04/01/pid-priksilom-ukrayinski-zavodistali-na-vijskovi-rejki-foto/> (дата звернення: 01.04.2022).

¹⁷ Машинобудівний бізнес Ахметова частково переніс роботу на захід України. *Економічна правда*. 2022. 12 квіт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/12/685615/> (дата звернення: 30.04.2022).

¹⁸ На Львівщину переїжджають два великі машинобудівні підприємства. *Економічна правда*. 2022. 14 квіт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/14/685772/> (дата звернення: 30.04.2022).

ніх потреб АПК України з урахуванням діючих і перспективних технологій виробництва сільськогосподарської продукції та сприяння доступу до сучасного обладнання для українських виробників сільгосптехніки (тракторів, буряко- і зернозбиральних комбайнів, тракторних обприскувачів, машин для очищення, сортування і калібрування); відновлення парку вагонів, особливо вагонів-зерновозів відповідно до норм ЄС, вантажівок, контейнерів тощо; створення сприятливих умов для релокації європейських виробничих потужностей, особливо з виробництва автозапчастин, які закрили виробництво на ринку РФ; енергомашинобудування для різних секторів енергетики (обладнання для виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії, використання відновлюваних джерел енергії у сфері тепlopостачання в житловому і побутовому секторах, мало- й середньоенергомістких промислових процесах); формування сприятливих умов для успішного функціонування «кровеносної системи» економіки України — кабельно-провідникової галузі, продукція якої відіграє стратегічно важливу роль у енергозабезпеченні всіх сфер економіки і містить високу частку доданої вартості; формування нових ланцюгів доданої вартості економіки замкнутого циклу; зменшення обсягів відходів від виробництва і споживання.

Хімічна промисловість, виробництво коксу і продуктів нафтопереробки. Через воєнні дії різною мірою пошкоджено стратегічно важливі для економіки й безпеки держави підприємства хімічної галузі. Російське вторгнення сильно вплинуло на діяльність усіх хімічних підприємств в Україні, незалежно від їх розташування, адже компанії живуть з щоденною загрозою, що їх об'єкти можуть бути знищені, й стикаються з «колосальними наслідками» тривалої війни. Так, законсервовано потужності Одеського припортового заводу, припинено роботу Северодонецького об'єднання «Азот», пошкоджено потужності «Сумихімпрому». На середину квітня 2022 р. в Україні фактично припинено виробництво добрив. Коксохімічні та нафтопереробні підприємства, за оцінками Мінекономіки, зазнали одних з наймасштабніших втрат: загальна сума прямих задокументованих збитків у галузі станом на 11 квітня 2022 р. сягнула 1,39 млрд дол.¹⁹ За даними Черкаського державного науково-дослідного інституту техніко-економічної інформації в хімічній промисловості, продажі хімічної продукції у січні — березні 2022 р. впали в середньому на 30% порівняно з аналогічним періодом 2021 р. У січні й лютому експорт хімічної продукції становив майже 600 млн дол., але в березні знизився до 160 млн дол. Подальші скорочення відбулися й у квітні²⁰.

Падіння обсягів виробництва хімічної продукції вплине на економіку України в цілому, адже хімічна промисловість взаємопов'язана майже з кожним сектором економіки: внесок у ВВП через прямі, непрямі та індуковані впливи, що еквівалентно 5,8% обсягу реалізованої продукції у переробній промисловості у 2021 р.; галузь згенерувала 39,1 млрд грн доданої вартості у

¹⁹ За тиждень прямі втрати економіки України через війну зросли на \$12,2 млрд. *Kyiv School of Economics*. 2022. 11 квіт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-tizhden-pryamivtrati-ekonomiki-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-na-12-2-mlrd/> (дата звернення: 30.04.2022).

²⁰ Burke M. Ukraine's chemicals industry survives weeks of war. *Chemistry World*. 2022. Apr 14. URL: <https://www.chemistryworld.com/news/ukraines-chemicals-industry-survives-weeks-of-war/4015522.article> (дата звернення: 25.04.2022).

2020 р., що становить 4,1% у структурі переробної промисловості, і створювала 63,1 тис. робочих місць в Україні. Руйнування і припинення роботи хімічних підприємств також матимуть негативні наслідки і для глобальних ланцюгів доданої вартості, адже продукція галузі користувалася значним попитом і на міжнародних ринках: у 2021 р. її експорт оцінювався в понад 2,8 млрд дол.

Погіршилася ситуація й із задоволенням потреб у пальному, що надзвичайно важливо для забезпечення обороноздатності й підтримання життєзабезпечення країни. Російські ракетні удари по потужностях найбільшого в Україні Кременчуцького нафтопереробного заводу посилюють наслідки дефіциту пального, оскільки імпорт його дуже ускладнився, що спричинило зростання цін на пальне і перебої з його реалізацією.

З початку квітня 2022 р. в безпечних регіонах і на деокупованих територіях деякі хімічні виробництва відновили свою роботу. Але в окремих районах зробити це надзвичайно складно, оскільки внаслідок нестабільності логістично-збутових ланцюгів відбувається порушення виробничого циклу, багато промислових будівель і під'їзних шляхів знищено. Крім того, мають місце втрати робочої сили через міграцію значної частини працездатного населення на захід України і за кордон. Військові потреби також суттєво змінили баланс попиту і пропозиції продукції хімічної галузі на внутрішньому ринку. Зважаючи на технологічну складність відновлення й перепрофілювання хімічних підприємств, на його відновлення знадобиться багато часу. Проте деяким компаніям вдалося продовжити роботу, наприклад, у більш безпечних регіонах, включаючи західні й частину центральних, хоча часто на обмежених виробничих потужностях. Ідеться про підприємства з виробництва добрив, пестицидів та інших агрохімікатів, пластмасових і гумових виробів, мийних засобів, фарб і лаків.

Основне завдання вітчизняної хімічної промисловості — вижити в таких критичних умовах, зберегти виробничі потужності, мінімізувати наслідки руйнувань та їх негативного впливу на навколишнє середовище, а головне — зберегти управлінський і виробничий персонал. Майбутнє галузі залежить від відновлення логістичних ланцюгів поставок і сприяння експорту продукції. Зокрема, першочерговим завданням є формування логістичних ланцюгів з країн Європи — Польщі, Литви, Угорщини, Румунії, Німеччини, Нідерландів, Бельгії — та навіть із США. Також важливими є іноземні інвестиції для фінансування нових хімічних заводів; нові ланцюги поставок сировини й допоміжних матеріалів; розширення імпорту європейської хімії на український ринок.

Виробництво будівельних матеріалів, гуми і пластику. Це одна з важливих сфер економічної діяльності для постачання матеріалів на відбудову зруйнованої інфраструктури України. Слід зазначити, що значними постачальниками цієї продукції були Сумська, Запорізька, Харківська, Херсонська, Миколаївська, Луганська і Донецька області, які нині потерпають від активних бойових дій або перебувають під окупацією, що унеможливає нормальне функціонування розташованих там підприємств. У ході воєнних дій на території України військами РФ було знищено або пошкоджено низку промислових підприємств з виробництва будівельних матеріалів (цегельні заводи, підприємства, що виготовляли теплоізоляційні матеріали, тощо). Водночас постачан-

ня цієї продукції здійснюється і з регіонів, не охоплених активними бойовими діями. Але через постійну небезпеку і руйнування логістичних ланцюгів виробництво і постачання будівельних матеріалів в Україні ускладнилися. На цьому тлі має місце зростання цін на продукцію галузі.

Саме тому відновлення вітчизняного виробництва будівельних матеріалів, гуми й пластику є одним з пріоритетних завдань, що передбачає вирішення питань дерегуляції будівельної галузі та спрощення бюрократичних процедур для забезпечення можливості якнайшвидшої відбудови країни.

Фармацевтична галузь. Вона має надзвичайно важливе значення як у воєнний, так і в повоєнний період розвитку, адже місія галузі — забезпечити населення якісними і доступними ліками, а під час воєнних дій забезпечення фронту засобами первинної медичної допомоги. Коли почалася війна, виникла потреба в препаратах інтенсивної терапії для шпиталів (лікування травм, політраум тощо), які задовольняла компанія «Дарниця», згодом до неї долучилась корпорація «Юрія-Фарм». Унаслідок пожежі в перші дні війни на складі фармацевтичної компанії «Фармак» (Київ) зафіксовано втрати в розмірі близько 1,5 млрд грн, оскільки там зберігалися вже готові ліки, сировина для препаратів, первинна упаковка. Крім фізичного руйнування виробничих активів компанії фармацевтичної галузі, як і багатьох інших сфер, потерпають від дефіциту кадрів. Так, тільки в одній компанії «Фармак» 87 співробітників захищають Україну в лавах ЗСУ або територіальної оборони²¹.

Ускладнення логістичних ланцюгів призвело до дефіциту частини імпортованих ліків, що спричинило підвищення попиту на ліки українського виробництва. Усе це вимагає вжиття заходів з підтримки галузі, а саме відновлення логістики і забезпечення фармацевтичних виробників необхідним персоналом, причому не тільки фармацевтами, а й водіями та експедиторами; створення розвинутої системи складів із запасами сировини; стимулювання розвитку інноваційних екосистем — науково-дослідних центрів для розробки українських медичних інновацій; формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення коштів міжнародних організацій; спрощення процесів ліцензування, контролю якості та імпорту лікарських засобів.

Харчова промисловість. В умовах воєнного стану надзвичайно важливим є виконання харчовою промисловістю своєї критичної функції — забезпечення потреб населення в харчових продуктах, зокрема, тих, хто нині перебувають на тимчасово окупованих територіях, оскільки вони залишаються без вітчизняного продовольства і можуть опинитися на межі голоду. Також це і забезпечення продовольчої безпеки з метою недопущення голоду під час воєнних операцій, що залежить від самодостатності регіонів у харчовій продукції власного виробництва, щоб у випадку руйнування логістичних ланцюгів місцеве населення не потрапило в пастку гуманітарної катастрофи. Найбільш загрозливими наслідками війни для харчової промисловості й продовольчої безпеки України є руйнування або часткове по-

²¹ Втрати «Фармака» внаслідок пожежі на складі в Київській області на початку війни становили близько 1,5 млрд грн. *Інтерфакс-Україна*. 2022. 22 бер. URL: <https://interfax.com.ua/news/pharmacy/816826.html> (дата звернення: 29.04.2022).

рушення виробничої діяльності харчових виробництв в окупованих областях і ліквідація запасів готової продукції на складах і сховищах, зокрема, там, де відбувались авіаудари (Житомирська, Київська, Кіровоградська, Чернігівська області).

Не менш загрозливим є порушення логістичних ланцюгів постачання — руйнування інфраструктури (доріг, залізничного перевезення), закриття українських портів (90% продовольчого експорту з України) і небезпека морських поставок у Чорному морі. Усе це призводить до руйнування ланцюгів доданої вартості (вирощування — доставка сировини — переробка — дистрибуція — утилізація харчових відходів), наслідком чого стає підвищення цін на сировину. Його вплив відчують в основному компанії, які працюють у кормовій галузі, хлібопекарській промисловості, пивовари й виробники рослинних олій і спредів, оскільки вони більше за інших залежать від поставок зернових та олійних культур. Крім того, війна позначається і на можливості української харчової промисловості постачати продовольство на міжнародні ринки, що негативно відобразиться на глобальній продовольчій системі. Скорочення українського експорту і зростання цін на харчові продукти призведуть до додаткового збільшення у всьому світі кількості людей, які недоїдають, з 7,5 млн до потенційно понад 13 млн осіб у найближчі кілька років. Війна показала необхідність забезпечення безперебійної роботи галузі й важливість удосконалення стратегічного планування розвитку локальних харчових виробництв у межах міських конгломерацій та регіонів для їх самодостатності в забезпеченні продовольством.

Повоєнне відновлення галузі залежатиме від стимулювання інноваційного відновлення виробничих потужностей діючих і створення нових інноваційних фабрик відповідно до вимог і нормативів ЄС (зокрема, на основі політики ЄС трансформації харчової індустрії Food 2030²²), а також сприяння доступу українських виробників до новітнього обладнання для виробництва харчових продуктів (програми лізингу, спеціальні кредитні програми, портфельні гарантії тощо).

Легка промисловість. Галузь, яка є невід'ємною складовою ланцюгів доданої вартості вітчизняної фармацевтичної, машинобудівної, будівельної, оборонної промисловості, забезпечує значну частку внутрішнього споживання як кінцевої, так і проміжної продукції, нині, внаслідок російської агресії, зазнає значних збитків і втрат. Напередодні війни в Україні функціонувало близько 1600 швейних підприємств, переважна частина яких розташована в Сумській, Чернігівській та Харківській областях, які найбільше постраждали від обстрілів. Станом на квітень 2022 р., через руйнування фізичної інфраструктури, пограбування виробничих приміщень і складів, відплив робочої сили, майже 60% підприємств галузі працювали з перебоями або взагалі зупинили виробництво²³.

²² What is Food 2030? *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment/bioeconomy/food-systems/food-2030_en (дата звернення: 30.04.2022).

²³ Штукла Н. Перекроїти все. Війна зруйнувала понад половину швейного бізнесу України. Як він намагається постати з попелу. *Forbes.ua*. 2022. 13 квіт. URL: <https://forbes.ua/inside/perekroiti-vse-viyna-zruynuvala-ponad-polovinu-shvey-nogo-biznesu-ukraini-yak-vin-namagaetsya-postati-z-popelu-13042022-5415> (дата звернення: 28.04.2022).

Унаслідок цього понесені ними втрати обсягів виробництва є еквівалентними більш як 2—2,5 млрд грн ВВП щомісяця²⁴. Крім того, прямі збитки від обстрілів і пограбувань можуть становити декілька десятків млн дол.

Скорочення і відсутність попиту, незважаючи на залучення частки підприємств до виконання замовлень для військових потреб від волонтерів, громадських організацій, муніципалітетів, за даними опитування Advanter Group²⁵, спричинять скорочення обороту по галузевих підприємствах у 2022 р. на 60—63% від попереднього року. З метою збереження виробничого потенціалу частина підприємств перемістилася в західні області, при цьому із значним скороченням штату працівників. Так, на Львівщину виїхало щонайменше два десятки виробників²⁶. Ще однією проблемою є перебої з постачанням критичної імпоротної сировини і матеріалів, перелік яких становить близько 100 найменувань²⁷. З метою врегулювання цього питання уряд дозволив банківським установам проводити операції з оплати імпортних поставок.

У майбутньому відновлення галузі потребуватиме значних інвестицій у будівництво та обладнання (зокрема, одне підприємство вимагатиме в середньому кількох мільйонів доларів). Деякі підприємства на звільнених територіях (наприклад, у Чернігівській області) вже почали відновлення приміщень власним коштом. Найближчим часом слід буде вирішувати проблему з розселенням робітників, які повертатимуться у свої регіони, а це спричинить додаткові витрати на ремонт чи будівництво житла. Актуальною для деяких підприємств залишається остаточна релокація в західні регіони країни, де інвестиційні ризики є меншими.

Для стимулювання розвитку легкої промисловості та її захисту від міжнародної конкуренції напередодні війни урядом уже було вжито певних заходів²⁸, які мають зберегтися і посилитися в повоєнний час.

²⁴ Власні розрахунки авторів на основі даних Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

²⁵ Середній очікуваний оборот підприємств у 2022, порівняно із 2021, % по галузях. *Advanter Group*. 2022. 13 квіт. URL: https://res2.weblium.site/res/621f33197345110023320e26/625d42d602e0480022e015d9_optimized (дата звернення: 03.05.2022).

²⁶ Штука Н. Перекроїти все. Війна зруйнувала понад половину швейного бізнесу України. Як він намагається постати з попелу. *Forbes.ua*. 2022. 13 квіт. URL: <https://forbes.ua/inside/perekroiti-vse-viyna-zruynovala-ponad-polovinu-shveynogo-biznesu-ukraini-yak-vin-pamagaetsya-postati-z-popelu-13042022-5415> (дата звернення: 28.04.2022).

²⁷ Перелік критичного імпорту для потреб легкої промисловості. *Укрлегпром*. 2022. 24 квіт. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/perelik-krytychnogo-importu-dlya-potreb-legkoyi-promyslovosti/> (дата звернення: 03.05.2022).

²⁸ Кабінетом Міністрів України передбачено податкові пільги з ПДВ на ввезення імпортного обладнання і можливість реінвестування суми податку на прибуток у модернізацію виробничого обладнання й технологій, стимулювання експорту, у тому числі за рахунок коштів Експортно-кредитного агентства України, посилення контролю над тіньовим сектором у галузі, стимулювання внутрішнього попиту на вітчизняну текстильну продукцію, розвиток кадрів, забезпечення прозорої конкуренції на ринку (Про затвердження плану заходів з підтримки легкої промисловості України на 2022—2024 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 169-р від 16.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D1%80#Text>).

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР НАСЛІДКІВ УШКОДЖЕНЬ І РУЙНУВАНЬ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Руйнівних skutків війни зазнали практично всі регіони України, проте для північно-східних, східних і південних областей, де сконцентровано значну частку підприємств важкої промисловості, вони набули катастрофічних масштабів. По деяких територіях було завдано точкових ударів з прицілом на конкретні промислові об'єкти та інфраструктуру, інші території піддавалися тотальному знищенню. Тому для оцінки наслідків воєнної агресії для конкретних областей, у яких великі промислові підприємства виступали містоутворюючими, пошуку шляхів відновлення промислового комплексу держави важливо дати оцінку ситуації у регіональному вимірі.

Донецька і Луганська області. Ще до війни, унаслідок окупації 2014 р., вони втратили частину свого промислового потенціалу. Так, якщо у 2013 р. в Донецькій і Луганській областях було зареєстровано, відповідно, 28,7 тис. і 11,4 тис. підприємств усіх видів економічної діяльності, то у 2020 р. на підконтрольних Україні територіях їх обліковувалося, відповідно, 9,5 тис. і 3,4 тис. од., тобто лише 30—40% від довоєнного рівня²⁹. В областях зросло безробіття, що викликало значну міграцію населення до інших регіонів України, збільшився рівень бідності. Обсяг експорту за період 2013—2015 рр. скоротився на понад 70%³⁰. Окупація позбавила ці регіони таких потужних підприємств, як «Донпромкабель», «ДонФрост» (колишній «Норд»), «Макіїввугілля», Юзівський металургійний завод, «Стірол», Донецький електротехнічний завод, Макіївський ремонтно-механічний завод, Сніжнянський завод хімічного машинобудування, Сніжнянський машинобудівний завод (колишня філія заводу «Мотор Січ»), який разом із «Сніжнянськхіммаш» виступали містоутворюючими³¹. На непідконтрольних Україні частинах Донецької та Луганської областей залишилося 17 підприємств ВПК, які або припинили свою діяльність, або були вивезені на територію Росії.

З 24 лютого 2022 р. атаки агресора стали причиною руйнування, пограбування виробничої бази, консервації виробничих потужностей уже і на підконтрольних територіях Донецької та Луганської областей. Ідеться про підприємства металургійної галузі, які експортували металопродукцію в понад 45 країн світу і забезпечували нею «Укрзалізницю», «Мостобуд» та інші великі компанії; підприємства машинобудування в Краматорську, Кремінній, Кураховому, Маріуполі, Попасній, Рубіжному, на яких, зокрема, вироблялася продукція для металургійної та гірничої промисловості, морських і річкових портів, транспортного машинобудування та інфраструктури, у тому числі залізничного, енергетики, коксохімічних виробництв, бензинових заправок; підприємства з видобування сировини і матеріалів для будівництва, виробництва побутової кераміки і скляних виробів; підприємства харчової (вироб-

²⁹ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

³⁰ Аналіз впливу конфлікту на соціально-економічну ситуацію в Східній Україні. Основні результати. *Food Security & Livelihoods Cluster*. 2017, сент. 14 с. URL: https://fscluster.org/sites/default/files/documents/rus_fscl_main_findings_analysis_socio-economic_situation_in_eastern_ukraine.pdf

³¹ «Заводи ДНР». Реальное состояние. *Радіо Свобода*. 2019. 02 лист. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass--realii/30248684.html> (дата звернення: 30.04.2022).

ництво свинини, м'яса птиці та субпродуктів, виготовлення пива) та хімічної (виробництво желатину) промисловості. Низка підприємств припинила діяльність через втрату значної частини виробничого персоналу внаслідок масштабної міграції (лише за перші два тижні війни зі сходу країни виїхали понад 2,3 млн осіб³²), що в подальшому означатиме дефіцит трудових ресурсів й ускладнення з повоєнним відновленням цих підприємств.

Частина території **Запорізької області**, де розташовано такі індустріальні центри, як Бердянськ, Енергодар, Мелітополь, Токмак, станом на кінець квітня знаходиться під окупацією ворожих військ, що позначається на промисловому потенціалі регіону. Ідеться про близько два десятки підприємств машинобудування (виробництво і ремонт насосних установок, сільгосптехніки, кабельно-провідникової продукції, компресорів), низку підприємств меблевої промисловості, харчової галузі (виробництво хліба і хлібобулочних виробів, м'яса і м'ясних виробів, фруктових і овочевих соків, консервів тощо), виробництво металовиробів (пружин, сталевих і гвинтонарізних виробів та ін.), будівельних матеріалів та енергетики. Під обстрілами постійно перебувають населені пункти на лінії розмежування, зокрема Оріхів, Таврійська і Гуляйпільська ТГ, унаслідок чого страждають фермерські господарства, які є постачальниками продукції для харчової промисловості області.

Підконтрольна територія, зокрема Запоріжжя, періодично піддається обстрілам, унаслідок яких було пошкоджено виробничі потужності кількох підприємств на території міста. У Запоріжжі станом на середину квітня більшість великих підприємств (машинобудування, металургії, оборонної галузі)³³ поновила виробничу діяльність, незважаючи на значні проблеми з логістикою. Частково відновив роботу металургійний комбінат «Запоріжсталь», який у квітні вже виробляв чавун, сталь і прокат³⁴. Продовжують працювати підприємства харчової промисловості, забезпечуючи потреби міста. Водночас припинив виробництво ряд підприємств з виготовлення металовиробів та обладнання.

Інтенсивні обстріли міст **Київської області** призвели до зупинення роботи фармацевтичних підприємств і підприємств з виготовлення продукції з пластмас (в Ірпіні), приладобудування та деревообробки (в Бучі), машинобудування, хімічної та харчової промисловості (у Броварах і Броварському районі), скловиробів (у Гостомелі), харчової промисловості (у с. Макарів). По багатьох підприємствах зафіксовано влучення бойових снарядів і значні фізичні руйнування.

У столиці **Києві** активні бойові дії станом на кінець березня у зв'язку з відведенням російських військ на півночі країни припинились, а підприємства поступово почали відновлювати свою роботу. Разом з тим значної шкоди

³² Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого — 24 березня 2022). *Cedos*. 2022. 29 бер. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migraciya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/> (дата звернення: 30.04.2022).

³³ У Запорізькій області відновили роботу 15 із 17 підприємств — голова ОДА. *Укрінформ*. 2022. 13 квіт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3456591-u-zaporizkij-oblasti-vidnovili-robotu-15-iz-17-pidpriemstv-golova-ova.html> (дата звернення: 04.05.2022).

³⁴ У квітні 2022 року на Запоріжсталі вироблено 68,9 тис. т чавуну, 73,6 тис. т сталі, відвантажено 65,7 тис. т прокату. *Запоріжсталь*. 2022. URL: <https://zaporizhstal.com/pres-centr/novini/zaporizhstal-pidsumki-virobnictva-u-kvitni-2022-r/> (дата звернення: 03.05.2022).

було завдано великому підприємству авіабудування та підприємству з виробництва напоїв.

По всій протяжності лінії Харків — Краматорськ у **Харківській області**, яка є центром цивільного і військового машинобудування, легкої та харчової промисловості, зазнали руйнувань або припинили діяльність машинобудівні, у тому числі підприємства авіа- і тракторобудування, меблеві компанії та підприємства з виготовлення будівельних матеріалів (у Балаклії, Ізюмі, Лозовій, Куп'янську, Чугуєві, Дергачах). У Харкові внаслідок значних фізичних ушкоджень нерухомого майна й обладнання, міграції населення до інших регіонів багато підприємств авіа- і машинобудування, хімічної та харчової галузей не працюють.

Слід зазначити, що в Києві та Харківській області сконцентровано значну частку підприємств з виробництва вимірювальної техніки, електроустаткування, машин і устаткування, не віднесеного до інших угруповань, у тому числі для виготовлення харчових продуктів і напоїв, перероблення тютюну, військових транспортних засобів, припинення діяльності яких завдає нищівного удару по обороноздатності нашої держави.

Незважаючи на постійні обстріли і просування ворога вглиб **Миколаївської області**, низка підприємств продовжує працювати, хоча приміщення деяких пошкоджено внаслідок обстрілів. У області існують проблеми з логістикою. Бойовими снарядами уражено Миколаївський морський порт і дороги; перевезення продукції через деякі ОТГ області є небезпечними з огляду на можливі обстріли. Через це виконання замовлень з боку промислових підприємств ускладнюється. Зупинив виробництво і Миколаївський глиноземний завод (МГЗ), який має російські інвестиції і до війни випускав 1,7 млн т продукції на рік³⁵, що покривала українські потреби і спрямовувалася на експорт. Оскільки продукція МГЗ використовується як у машинобудуванні, так і в хімічній та фармацевтичній галузях, відбувся розрив ланцюгів постачання.

У **Сумській області** (Сумах, Охтирці, Тростянці, Білопільці, Шостці), яка піддавалась обстрілам декілька десятків разів, ворожі ракети були націлені на підприємства машинобудування та хімічної промисловості, харчової та коксохімічної галузей, легкої та іншої промисловості, яким було завдано руйнівних ударів, у результаті яких виробничі підприємства припинили свою діяльність. Ще однією причиною цього стала масштабна міграція населення до інших областей країни. У Сумах підприємства хімічної промисловості були розбиті й пограбовані окупантами, знищено ряд енергетичних об'єктів. У Охтирці практично зруйновано підприємство теплопостачання. Розбомблені промислові об'єкти в Шостці відновленню не підлягають³⁶.

Розрив логістичних зв'язків у харчовій промисловості, пов'язаний з частковою окупацією **Херсонської області** і окупацією **Херсона**, призвів до

---

³⁵ Бердинських О. Миколаївський глиноземний завод призупинив виробництво. *GMK Center*. 2022. 01 бер. URL: <https://gmk.center/ua/news/mykolaiivskij-hlynozemyj-zavod-pryzupnyuv-vyrobnytstvo/> (дата звернення: 04.05.2022).

³⁶ Бодняк О. Окупанти щент зруйнували промислові підприємства у Шостці на Сумщині. *ZAXID.net*. 2022. 15 лют. URL: https://zaxid.net/okupanti_vshhent_zruynuvati_promislovi_pidpriyemstva_u_shosttsi_na_sumshhini_n1538440 (дата звернення: 04.05.2022).

нестачі продуктів харчування в регіоні. І хоча наразі статус діяльності підприємств у судно- і машинобудуванні, меблевому виробництві, галузі будівельних матеріалів не відомий, можна припустити, що вони призупинили свою роботу або працюють на часткових виробничих потужностях. При цьому ЗМІ свідчать, що в Херсоні працюють заклади харчування і побутового обслуговування³⁷.

За часи окупації та обстрілів у **Чернігівській області** й особливо у **Чернігові** надзвичайно постраждали підприємства ключових секторів місцевої економіки — легкої, представленої, зокрема, потужним кластером виробників митої вовни та пряжі, деревообробної та харчової промисловості, — що призвело до повного зупинення їх діяльності. Чернігів зазнав значних руйнувань, однак виробничі потужності деяких підприємств збереглися, утім без повернення мешканців запустити їх на повну потужність найближчим часом не виявляється можливим. Першочерговим заходом має стати відбудова житлової, дорожньо-транспортної та торговельної інфраструктури міста.

Фактично в усіх цих регіонах зосереджено 60% промислових потужностей (за часткою підприємств — 45%) машинобудування, яке є основою національного промислового комплексу і осередком технологічного розвитку держави, там досі відбувається ескалація російської агресії або зберігається її ризик.

Задля нанесення максимальної економічної шкоди ворогом було завдано точкових ударів по промислових і найважливіших інфраструктурних об'єктах практично по всіх регіонах країни. Так, у **Житомирській області** внаслідок обстрілів постраждали декілька підприємств машинобудівної галузі, будівельної промисловості, але зупинення діяльності відбулося переважно через брак працівників, які виїхали з міста. Житомирщина відчула на собі наслідки війни (близько 40 ракетних і авіаційних атак), безпосередньо прийнявши на себе один з авіаційних ударів на початку березня, у результаті яких постраждало провідне підприємство, яке спеціалізується на виробництві високоякісного утеплювача. Також зазнали руйнувань і північні райони області. У Малині зупинено роботу картонно-паперової фабрики, знищено підприємство «Форест Технолоджі». Водночас місцева влада націлена на максимальне сприяння відновленню роботи промисловості та залученню в область виробничих підприємств з більш постраждалих регіонів.

У **Львівській області** завдано ударів по промислових об'єктах машинобудівної галузі, залізничній інфраструктурі з метою припинення постачання продукції через Польщу, адже сьогодні цим шляхом рухається переважна частина експортної та імпоротної продукції. Знеструмлення і припинення газо-, водо- і електропостачання, нарівні з міграцією, пошкодженнями та окупацією, також є факторами припинення роботи підприємств. Так, станом на 20 березня 2022 р. в області було знеструмлено 1336 населених пунктів³⁸.

³⁷ Герасименко О., Сорока А. «Вот такая странная жизнь в оккупации». Как живет Херсон, занятый российскими военными. *BBC News*. 2022. 22 бер. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-60825476> (дата звернення: 04.05.2022).

³⁸ Без газопостачання залишаються понад 278 тисяч споживачів — Міненерго. *Економічна правда*. 2022. 20 бер. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/20/684362/> (дата звернення: 21.04.2022).

Таблиця 2. Приблизна оцінка втрат ВДВ промисловості найбільш постраждалих регіонів України внаслідок російської агресії (до кінця 2022 р.) у цінах і обсягах 2019 р.

Області	ВДВ у 2019 р., млн грн	Внесок регіону у ВВП, %	ВДВ промисловості, млн грн	Частка ВДВ промисловості регіону у ВВП, %
Україна	3 977 198	100	791 924	19,91
Донецька	20 4893	5,15	84 983	2,13
Запорізька	15 5158	3,90	49 867	1,25
Київська	218 647	5,50	35 974	0,90
Луганська	40 291	1,01	6 486	0,16
Миколаївська	92 427	2,32	16 590	0,41
Сумська	75 827	1,91	15 124	0,38
Харківська	247 596	6,23	59 969	1,50
Херсонська	61 939	1,56	7 816	0,20
Чернігівська	77 981	1,96	13 490	0,34
Київ	949 566	23,88	81 832	2,06
Р а з о м по областях	2 124 325	53	372 131	9,36
Частка від показника по Україні, %	53	—	47	—

Джерело: розраховано авторами за: Державна служба статистики України за 2019 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

У свою чергу, Львівщина — це регіон, який приймає релоковані підприємства машинобудівної, металообробної, харчової, хімічної, легкої, меблевої промисловості та деревообробки. Станом на початок квітня 2022 р. заявки на переїзд до цього регіону подали понад 300 підприємств.

У **Полтавській області** у квітні 2022 р. було атаковано Кременчук, Миргород, Полтаву, що призвело до руйнувань житлових будинків, інфраструктури і господарських об'єктів. Полтава і Кременчук є промисловими центрами області, і потрапляння снарядів у промислові об'єкти на їх території можна розцінювати як спланований акт російської воєнної агресії. Уражено інфраструктуру й склади нафтопереробного заводу, який унаслідок суттєвих руйнувань припинив свою діяльність.

На території **Одеської області** обстрілами також пошкоджено нафтопереробний завод та його склади з паливно-мастильними матеріалами, хоча він простоював з 2010 р.³⁹

Узагальнюючи інформацію по регіонах, де велись або ведуться активні бойові дії чи має місце тимчасова окупація, можна стверджувати, що в східних областях ланцюги доданої вартості в рамках кластерів гірничодобувної промисловості та металургії, по суті, призупинили свою діяльність, крім підприємств, розташованих у відносно безпечних регіонах (Полтавській та Дніпропетровській областях). Зупинення деяких підприємств харчової про-

³⁹ Ільченко Л. Окупанти разбомбили два НПЗ України. *Kosatka.Media*. 2022. 03 квіт. URL: <https://kosatka.media/uk/category/neft/news/okkupanty-razbombili-dva-npz-ukrainy> (дата звернення: 21.04.2022).

мисловості, особливо тих, що забезпечують усю Україну, може мати наслідки у вигляді зростання імпортозалежності та перебоїв з продуктами харчування і у фармацевтичній галузі. Припинення діяльності кластерів легкої промисловості, що виготовляють напівфабрикати (наприклад, «Чернігіввовна»), стримуватиме діяльність підприємств легкої промисловості, що виготовляють готову продукцію.

З огляду на те, що функціонування промислового сектору в областях, де відбуваються активні бойові дії, може бути заблоковане і відновлення промислових об'єктів, ремонт і розконсервація виробничих потужностей не відбудуться там до кінця року, вже сьогодні слід здійснити оцінку можливих втрат валової доданої вартості промислового сектору України у 2022 р. Враховуючи відносну сталість часток регіонального промислового виробництва у валовій доданій вартості промисловості по країні в цілому і ВВП, у цінах і за структурою регіонального промислового виробництва 2019 р., завдані національній економіці збитки визначено в таких обсягах (табл. 2).

Таким чином, орієнтовні втрати від зупинення промислових підприємств у регіонах з активними військовими діями можуть становити близько 10% ВВП (у показниках 2019 р.), а загальні втрати ВВП у 2022 р. сягнути 50%.

ВИСНОВКИ

Унаслідок російської воєнної агресії українська промисловість зазнала колосальних втрат: через авіаудари і артилерійські обстріли пошкоджено матеріально-технічну базу багатьох виробництв; руйнування логістичної інфраструктури унеможливило постачання сировини і реалізацію залишків готової продукції; евакуація частини працездатного населення спричинила кадровий дефіцит. Усе це позначиться у вигляді скорочення обсягів промислового виробництва більш як на половину (60—65%) порівняно з аналогічним періодом 2021 р., а незворотні втрати промислового потенціалу можуть сягнути 30%.

У регіональному вимірі концентрація промислових потужностей машинобудування в північно-східних, східних і південних регіонах створює загрозу 10%-ного скорочення обсягів ВВП тільки за рахунок зупинення виробництв. Затягування ж війни і точкові обстріли промислових та інфраструктурних об'єктів у центральній і західній частинах країни посилюють логістичні й паливно-енергетичні ризики для галузей промисловості.

Без промисловості неможливо забезпечити обороноздатність, цілісність території, суверенітет і економічний розвиток країни. Промисловість формує базис національної безпеки, адже її робота визначає можливість виготовлення сучасних засобів оборони. І навіть в умовах нападу агресора, який значно переважає за потужністю та ресурсами, розвинутий промисловий комплекс спроможний забезпечити потреби країни в засобах захисту (зброї, техніці, устаткуванні, транспорті) й товарах життєзабезпечення населення країни.

Реалії воєнного часу вимагають зміни підходів до державного стратегування соціально-економічного розвитку і забезпечення національної безпеки, зокрема, у сфері прискореного відновлення промислового розвитку, де

одне з чільних місць посідає визначення галузевих векторів повоєнного відновлення України.

Повоєнна відбудова потребуватиме значного фінансування, у тому числі міжнародних коштів. Саме тому виокремлення галузевих векторів промислового розвитку України є надзвичайно важливим завданням, вирішення якого дозволить залучити необхідний розмір фінансування з подальшим направленням ресурсів у ті сектори, відновлення яких посилить можливості обороноздатності та забезпечить економічний розвиток країни. Разом з тим на даному етапі для підтримки і подальшої відбудови необхідно вжити дієвих заходів, націлених на відродження, реструктуризацію і модернізацію промисловості шляхом проведення реконструктивних дій з регіональної диверсифікації та розширення середньо- і високотехнологічного виробництва в регіонах з нижчими військовими ризиками, релокації та створення сприятливих умов для залучення іноземних підприємств. Це дозволить прискорити процеси економічного відновлення і зростання в повоєнний час, а також поступово закріпитися таким виробникам на внутрішньому (за рахунок імпортозаміщення, відкриття нових ринкових ніш) і зовнішньому (за рахунок уже створюваних преференційних торговельних умов з країнами-союзницями) ринках.

Таким чином, незважаючи на те, що війна й досі триває, формування стратегічних цілей відбудови і визначення галузевих векторів відновлення вже сьогодні є надзвичайно важливим завданням для України. До галузевих векторів відновлення віднесено трансформацію структури економіки за допомогою реалізації організаційно-економічних чинників інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва на основі новітніх цифрових технологій у таких видах діяльності, як машинобудування та оборонно-промисловий комплекс, металургія, харчова, хімічна, фармацевтична і деревообробна промисловість, а також розвиток нових сфер діяльності — біо- і нанотехнологій. Для ефективного просування за цими векторами мають бути заплановано і реалізовано заходи державної політики із створення раціональної структури нових промислових комплексів регіонів, у тому числі за рахунок їх релокації, відновлення й розгортання нових логістичних схем вантажоперевезень, будівництва виробництв, здатних замінити ланки зруйнованих унаслідок російської агресії виробничо-збутових ланцюгів, а також сформовано цілісну систему стратегічного планування промислового розвитку для повоєнного відновлення.

Надійшла 06.05.2022

Підписана до друку 11.05.2022

Liudmyla Deineko, Dr. Sci. (Econ.), Prof., Head of the Department of Industrial Policy

Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine

26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

Oksana Kushnirenko, Dr. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.,

Senior Research Fellow of the Department of Industrial Policy

Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine

26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

Olena Tsyplitska, Dr. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.,

Senior Research Fellow of the Department of Industrial Policy

Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine

26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

Nataliia Gakhovych, PhD (Econ.),

Senior Research Fellow of the Department of Industrial Policy

Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine

26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

CONSEQUENCES OF FULL-SCALE MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION FOR UKRAINIAN INDUSTRY

The opinions of international organizations, consulting agencies, research centers, domestic and foreign scientists on the impact of war on the economic development of Ukraine are considered. The scale of destruction and loss of the industrial sector as a result of Russian military aggression is assessed in view of its critical role in ensuring Ukraine's defense capability, recovery and growth of its economy.

The authors' approach to assessing the consequences of Russian military aggression for Ukrainian industry, in contrast to existing developments, takes into account sectoral and regional aspects of transformation and offers a basis for substantiating the vectors of Ukraine's post-war economic recovery aimed at reducing the risks of damage to industrial facilities, ensuring integrity and functionality of domestic industrial complex in the face of prolonged military threats.

It is shown that in most regions of the country, an outdated industrial structure has increased the level of security threats to Ukrainian economy in the new generation warfare: hybrid, non-contact, long-range, aimed at targeted destruction of industrial and infrastructural facilities. Post-war reconstruction of industry should be based on territorial and sectoral diversification, innovative development of the military-industrial complex and providing it with scientific basis, formation of a new system of international trade logistics.

The economic prospects for Ukraine's recovery are uncertain and will be largely influenced by the ongoing military conflict. At the same time, the country's success in the military confrontation is determined not only by military and financial assistance, but also to a large extent by the stability of its economic foundation – industrial sector. Thus, ensuring the proper functioning of the industry requires both immediate actions to restore production processes by relocation from hazardous areas, establishment of new logistics chains, etc., and formation of strategic goals for reconstruction and identification of sectoral recovery vectors.

Keywords: *industry; military threats; economic losses; post-war reconstruction strategy; region.*

Received on May 6, 2022

Signed for printing on May 11, 2022